

# Huidige pensioenstelsel knelt aan alle kanten

DOOR JOOST VAN MIERLO

Het Nederlandse pensioenstelsel gaat veranderen. Het stelsel wordt individueeler. Daardoor wordt het pensioencontract flexibeler. Dat is een goede zaak, maar de huidige plannen zijn nog niet flexibel genoeg.

Dat stellen Leontine Treur en Bas van Zanden, als economen werkzaam bij Rabobank. Ze volgen de ontwikkelingen op de voet. Hoewel de definitieve plannen van het kabinet in wording op het moment van het interview nog niet duidelijk waren, ziet het er naar uit dat er, opnieuw, uitstel komt. Het is eigen aan het Nederlandse overlegmodel dat er lang over de precieze invulling van de veranderingen wordt gesproken. Maar het is ook een gevolg van de complexiteit. 'Het opdelen van het grote collectieve vermogen van een fonds in individuele pensioenpotjes heeft wel iets van een echtscheiding, waarbij de hele inboedel tot op het laatste theelepeltje moet worden verdeeld', aldus de Rabobank-economen. 'Het is normaal dat zoiets veel tijd vergt.'

**Er wordt nu al jaren gesproken over een nieuw pensioencontract. Maar binnenkort stijgt de rente weer en komt er een vanzelfsprekend einde aan de tekortschietende dekkinggraden van pensioenfonds. Is een nieuw pensioencontract eigenlijk wel noodzakelijk?**

**Van Zanden:** 'Het klopt dat de lage rente, of misschien de economische crisis in het algemeen, ervoor heeft gezorgd dat de problemen bij pensioenfonds urgent werden. Dat zette het hele systeem onder druk. Er was minder geld in huis dan er zou moeten zijn, waardoor de vraag rees hoe het systeem toekomstbestendiger gemaakt kon worden.'

Maar de crisis of de lage rente is zeker niet de enige oorzaak voor de noodzakelijke hervorming. We hebben ook met een vergrijzende bevolking te maken. Mensen van mijn leeftijd vragen zich af of er, tegen de tijd dat wij met pensioen gaan, nog wel iets over is van het vermogen van het pensioenfonds. Dat is een vraag die mij regelmatig gesteld wordt op feestjes met leeftijdgenoten.'

**Niet alleen de rente en de vergrijzing spelen een rol. De hele arbeidsmarkt verandert.**

**Treur:** 'De lage dekkinggraden en de vergrijzing zijn de belangrijkste redenen waarom een hervorming noodzakelijk is. Maar het is ook helemaal niet gezegd dat de rente wel zal gaan stijgen. De afgelopen jaren is voortdurend gesteld dat de rente niet verder kon dalen. Maar de werkelijkheid bleek toch anders te zijn.'

Ik denk overigens dat niet alleen de rente en de vergrijzing een rol spelen. De hele arbeidsmarkt verandert. Er zijn tegenwoordig veel meer zelfstandigen die niet vanzelfsprekend een pensioen opbouwen. Het huidige stelsel knelt aan alle kanten.'

**Goed, dat nieuwe pensioencontract gaat er komen. De hoofdlijnen zijn bekend via het SER-plan. Zijn jullie tevreden?**

**Treur:** 'Er is een redelijke consensus over het feit dat er een collectieve buffer moet blijven. Die collectiviteit is nu eenmaal de kracht van het Nederlandse stelsel. Maar het hangt er natuurlijk erg vanaf hoe hoog de collectieve buffer is. De details van het uiteindelijke contract zijn heel erg wezenlijk.'

**Van Zanden:** 'De belangrijkste stap is dat wordt overgeschakeld naar een persoonlijke pensioenrekening. Als deze stap eenmaal is gezet, zijn daarna veel gemakkelijker aanpassingen te maken. Het is nu vooral zaak om de eerste stap te zetten.'

**Er lijkt ook een einde te komen aan de doorsneepremie, het feit dat de pensioenbijdrage van een jongere voor dezelfde opbouw zorgt als die van een oudere werknemer. Zet dat de solidariteit niet onder druk?**

**Treur:** 'We zijn vóór het afschaffen van deze doorsneepremie. Die premie sluit niet goed aan op de huidige flexibele arbeidsmarkt, waarbij niet iedereen zijn hele leven in hetzelfde fonds zit. Je ondervindt nadeel als je halverwege switcht naar een werkgever en een fonds met een minder royale pensioenregeling. En al helemaal wanneer 40'ers of 50'ers als zzp'er gaan werken. Dan doe je in de tweede helft niet mee in een pensioenfonds. Het invoeren van een vlakke

## Een persoonlijke pensioenrekening maakt meer flexibiliteit in de opbouwfase mogelijk.

premie met degressieve opbouw – dat wil zeggen dat de inleg aan het begin een hogere opbouw geeft en de latere inleg een minder hoge opbouw – past daarom beter bij de huidige arbeidsmarkt.'

**Van Zanden:** 'Als je de doorsneepremie afschaft, is het de vraag of en hoe je omgaat met de groep deelnemers van 40'ers en 50'ers die nog moet profiteren van de doorsneepremie. Ga je deze compenseren en zo ja, hoe dan? Dit zou enkel gedaan kunnen worden door het aanhouden van buffers, maar dat lijkt met de huidige dekkingsgraden lastig.'

### **Wat hebben de veranderingen voor gevolg voor het beleggingsbeleid van pensioenfondsen?**

**Van Zanden:** 'Het is niet noodzakelijk dat dit enige gevolgen heeft. Op dit moment wordt er gekeken naar de gemiddelde leeftijd van de deelnemers van het pensioenfonds. Op basis daarvan wordt een prudent beleggingsbeleid vastgesteld.'

Dat hoeft niet te veranderen op het moment dat voor een individuele pensioenrekening wordt gekozen. Het kan zijn dat een jongere een risicovollere portefeuille kan verdragen dan iemand op gevorderde leeftijd, maar uiteindelijk verandert de wijziging van het stelsel niets aan de gemiddelde leeftijd van de deelnemers.'

Afhankelijk van de hoogte van de buffer zouden illiquide beleggingen aantrekkelijker of minder aantrekkelijk kunnen worden, maar dat is afhankelijk van zoveel verschillende onzekerheden dat het niet veel zin heeft daarover uitspraken te doen.'

### **Wat zou er wat jullie betreft kunnen verbeteren aan de plannen zoals die nu bekend zijn?**

**Treur:** 'Een persoonlijke pensioenrekening maakt meer flexibiliteit in de opbouwfase mogelijk. Dat zit nog niet in de huidige plannen. Denk aan het gebruiken van een deel van je pensioenopbouw voor het aflossen van de hypotheek of bij woningaankoop. Dat is op dit moment al mogelijk in Zwitserland.'

### **Hier spreekt de grootste hypotheekbank van Nederland?**

**Treur:** 'Ja, dat is waar, maar het is niet zonder reden. Daarmee doe je namelijk iets aan de 'lange balansen' van Nederlandse huishoudens. Aan de ene kant is sprake van een ook internationaal vergeleken heel hoge pensioenopbouw, waar een, ook weer internationaal gezien, hoge hypotheekschuld tegenover staat.'

Door die lange balansen zijn Nederlandse huishoudens relatief gevoelig voor ontwikkelingen op de financiële markten, zoals renteschommelingen en veranderende beurskoersen. Aan de ene kant van de medaille wordt daar nu iets aan gedaan door woningeigenaren meer te laten aflossen. Sinds 2013 moeten koopstarters hun hypotheek in 30 jaar volledig aflossen om in aanmerking te komen voor hypotheekrenteaftrek.

Maar daardoor wordt het vrij besteedbare inkomen lager, omdat we verplicht tegelijkertijd sparen in twee aparte silo's: pensioen en de eigen woning. Als de opbouw van



Foto's: Archief Rabobank

### CV

Leontine Treur werkt sinds 2011 bij RaboResearch Nederland en is daar Senior-Econoom. Zij houdt zich bezig met economische ontwikkelingen in Nederland, met speciale aandacht voor financieel-economische thema's, zoals hypotheek, pensioen en MKB-financiering. Daarnaast analyseert zij de impact van economische ontwikkelingen op verschillende bedrijfstakken. Treur studeerde Algemene Economie en Financiële Economie aan de Vrije Universiteit en het Tinbergen Instituut en was voorheen onder meer werkzaam bij Reed Elsevier.

pensioenvermogen en huizenvermogen beter op elkaar worden afgestemd, is dat vooral voor jonge huishoudens prettig.'

**Van Zanden:** 'Maar het opgebouwde pensioenvermogen hoeft in onze ogen niet alleen gebruikt te worden voor hypotheek. Je kunt ook denken aan zaken als arbeidsongeschiktheid of omscholing of het vermogen gebruiken als beginkapitaal bij het starten van een eigen bedrijf. En laten we nog eens herhalen dat het gaat om slechts een deel van de pensioenopbouw. Dat moet wel goed afgebakend zijn, zodat pensioen wel 'inkomen voor later' blijft en niet rechtstreeks ingezet wordt voor consumptieve bestedingen.'



## CV

Bas van Zanden werkt als Senior Analyst Pensioensector sinds 2017 bij RaboResearch Global Economics & Markets. Hij analyseert ontwikkelingen in de pensioensector met speciale aandacht voor financiële markten en wetgeving. Van Zanden studeerde Verzekeringskunde aan de Amsterdam Business School en Algemene Economie aan de Vrije Universiteit en was voorheen onder meer werkzaam bij Mercer en Delta Lloyd.

**Het opdelen van het grote collectieve vermogen van een fonds in individuele pensioenpotjes heeft wel iets van een echtscheiding, waarbij de hele inboedel tot op het laatste theelepeltje moet worden verdeeld.**

**Dat is vooralsnog toekomstmuziek. Net zoals het hele veranderde pensioencontract. Waarom moet het zo lang duren?**

**Van Zanden:** 'Het opdelen van het grote collectieve vermogen van een fonds in individuele pensioenpotjes heeft wel iets van een echtscheiding, waarbij de hele inboedel tot op het laatste theelepeltje moet worden verdeeld. Uiteindelijk speelt de dekkingsgraad een grote rol. Hoe lager de dekkingsgraad, hoe hoger de urgentie. Maar tegelijkertijd speelt ook dat hoe lager de dekkingsgraad is, hoe lastiger het is om de boedel te verdelen. Hoe verdeel je immers het tekort?'

**Op dit moment zijn de economische verwachtingen redelijk rooskleurig, maar is er sprake van politieke onzekerheid. Dat laatste geldt bijvoorbeeld voor de situatie rondom Noord-Korea. Valt er iets te zeggen over wat voor gevolgen dit heeft voor de pensioenfondsen en de snelheid waarmee het nieuwe pensioencontract zal worden gerealiseerd?**

**Van Zanden:** 'Als de economische groei zou leiden tot een hogere dekkingsgraad zou dat betekenen dat de urgentie van het nieuwe contract minder wordt, maar dat het eenvoudiger wordt om de complexe veranderingen door te voeren. Het is echt koffiedik kijken wat het precieze effect zal zijn. En wij zijn natuurlijk de laatsten om te wensen dat de economische groei niet doorzet!'

**Treur:** 'Als het gaat om politieke onzekerheid of handelsconflicten: daar is uiteindelijk niemand bij gebaat. Daar worden we allemaal slechter van. Het zou wel heel cynisch zijn om te constateren dat de gewenste herziening van het pensioenstelsel daardoor mogelijk wordt versneld.'«

**Overstappen naar persoonlijke pensioenrekening is cruciaal.**

**Veranderen stelsel is als een moeilijke echtscheiding.**

**Gebruik een deel van de pensioenopbouw voor het aflossen van de hypotheek.**